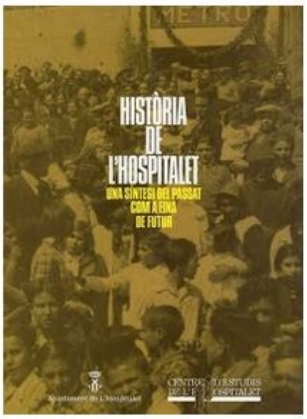

Història de l´Hospitalet: una síntesi del passat com a eina de futur / dir. Joan Camós i Carles Santacana. L´Hospitalet de Llobregat: CEL´H ; Ajuntament, 1997. 247 p. ISBN 84-7826-821-9.

Sumari.
Introducció. Pensant en el futur / Grup d'Història del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.
El medi físic / Antoni Domínguez.
Prehistòria i història antiga / Josep Maria Solias.
L'edat mitjana / Montserrat Cabré, Agustín Castellanos, Francesc Descarrega.
L'edat moderna / Isabel Alarcón, Marta de Planell, Conxi López, Carmen Rodríguez.
El segle XIX / Manuel Domínguez, Marcel Poblet.
El segle XX / Joan Camós, Josep Ribas, Carles Santacana.
Epíleg (1983-1990).
Bibliogafia | Fonts arxivístiques | Índex d'il·lustracions, taules, mapes i gràfics.

Av. Josep Tarradellas i Joan, 44 (Espai Molí) | 08901 L'Hospitalet de Llobregat | Tel. 933386091 | celh@celh.cat
El Centre d'Estudis de l'Hospitalet és una entitat sense ànim de lucre fundada l'any 1984

www.celh.cat/publicacions

L'edat moderna

El primer nucli rural

El primer nucli modern de l'Hospitalet estava situat a la Marina, envoltat per terres en alguns casos riques i aptes per al cultiu i en altres malsanes i pantanoses, com era el cas de les situades a prop del riu. El creixement del poble va començar a partir d'una primera concentració al voltant de la qual es va anar desenvolupant la població: l'hostal o l'hospital. Aquest focus de vida hospitalenc quedava emmarcat per dues rieres, una d'elles coneguda com la riera de la Creu, i l'altra correspon en l'actualitat a la de l'escorxador, a més del carrer Major, on estava situada la rectoria, l'hospital, la carnisseria, la fleca, la tenda, a la meitat d'aquest carrer hi havia un carreró transversal que s'anomenava carrer Xipreret, on encara podem trobar les masies de la gent poderosa de l'Edat Moderna, com la de l'Harmonia o la de Casa Espanya. Dins aquest context, l'element humà que podíem trobar estava format per pagesos i terratinents, mossos, jornalers, artesans (el sastre, el fuster, teixidors, el botiguer de la carnisseria i basters), el mestre d'escola i l'apotecari, el rector estava absent normalment al llarg del segle XVI, i ocupava el seu lloc el vicari.

FOTO 19: *Casa Espanya. Construïda pels Llunell, grans propietaris agraris, l'any 1563 i modificada el 1735. Avui es coneix amb el nom de la darrera família propietària. Actualment és la seu del Museu i l'Arxiu Històric de l'Hospitalet.*
CEL'H

FOTO 20: *Can Gotlla. A l'antiga carretera del Prat, masia típica del s. XVII*
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 438.

FOTO 21. *Pubilla Casas. Finca senyorial de Pubilla Casas. Una de les edificacions patrimonials de més valor arquitectònic.*
Donació: L'EC-Hospitalet Centre.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 168.

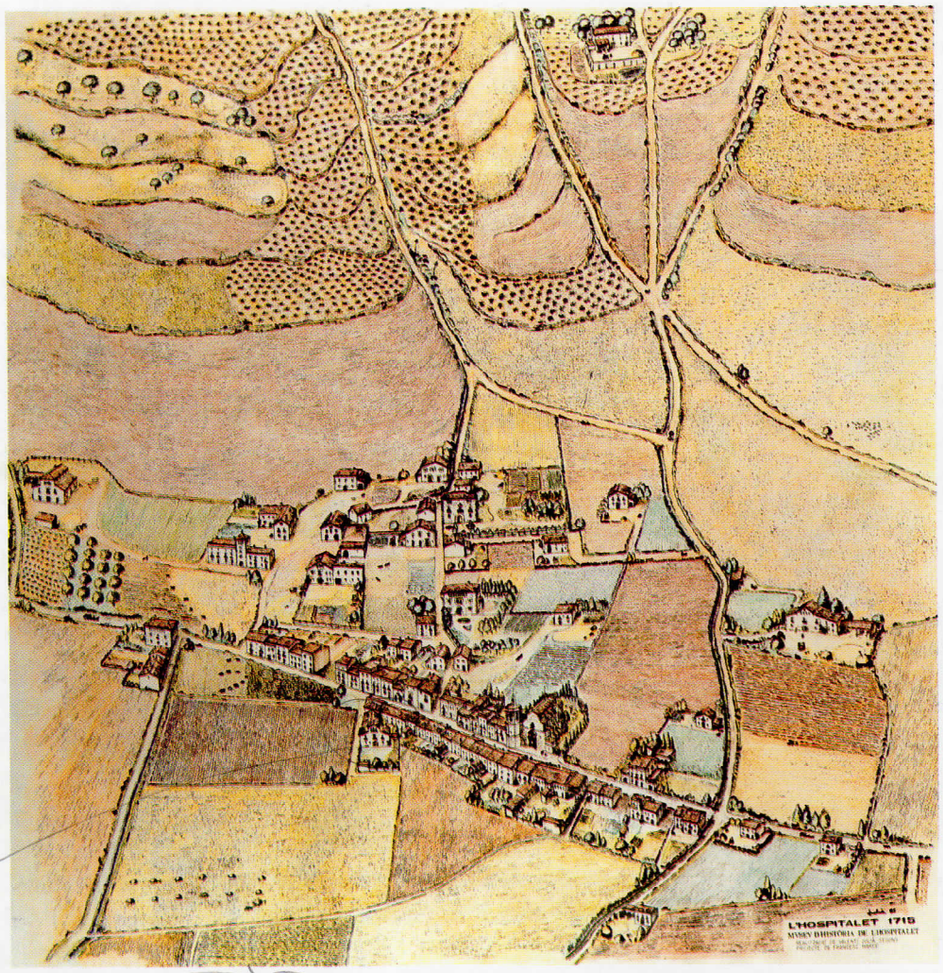

Can Pau de l'Arna

MAPA 10: *L'Hospitalet 1715. Visió a vol d'ocell amb detall d'edificis i geogràfic. Dibuix realitzat per Valentí Julià l'any 1984, segons projecte de Francesc Marcè* (Museu de l'Hospitalet).

Aquesta era la gent del poble immergida dins un marc socioeconòmic que anava desenvolupant-se i que es pot comprovar mitjançant el creixement de tres hostals al segle XVII: el de la Bordeta, el de la Riera Blanca i per últim el de Collblanc (1646)

Després de la Guerra dels Segadors i altres conflictes, a partir de l'any 1660 l'Hospitalet va portar a terme una tasca de reconstrucció de la vila i de recuperació a nivell econòmic, no sols per la reconstrucció, sinó també perquè es va produir ja al segle XVIII un nou creixement, com es pot veure al carrer Major, on hi ha cases que daten d'aquest segle; no sols noves cases sinó que apareix un nou hostalet situat al cap del riu, i les dues fonts públiques l'any 1729 el baró de Maldà (J. de Cortada i Bru) va arribar a un acord amb el rector per proporcionar aigua del repartidor de la seva finca i construir la primera font; cinc anys més tard es va començar a fer la segona, sabem que va començar a rajar el 4 de novembre de 1734; unit a la font hi havia un abeurador per al bestiar També a inicis d'aquest segle XVIII es va remodelar l'ermita de Bellvitge, que li dóna l'aparença actual.

L'element central del paisatge de la Marina era la masia, que normalment es trobava aïllada i estava formada per la casa i les terres del voltant, on es cultivaven diversos conreus, era l'eix d'explotació i d'activitat rural. Els inventaris que es conserven ens permeten de conèixer les masies, algunes del segles XVI i XVIII; aquests documents ens parlen de la distribució i composició de la masia, i fins i tot de les eines emprades i altres estris domèstics. Molta més informació la podem treure a través del buidatge del cadastre sobre les cases de l'any 1718. Algunes d'aquestes cases encara persisteixen, com.

— Casa Espanya, situada al carrer Xipreret, ara cantonada amb el carrer Joan Pallarès. Fou la casa dels Llunell, pagès benestant del qual tenim inventari de tots els béns. Va ser construïda l'any 1563, modificada el 1735. A través dels emblemes que hi ha a la façana, podem saber qui foren dos antics propietaris. la mitja lluna (dels Llunell) i la roda de molí (dels Molinés). Actualment arxiu i museu de la ciutat.
— Can Sumarro data de 1585; aquesta masia va ser construïda per Montserrat Cerdanya, i avui és la biblioteca general.
— La Talaia (1587) és una torre que estava afegida a una casa de pagès dels Modolell de la Torre que es trobava al que ara correspon al carrer Talaia, un cop enderrocada la casa, aquesta torre va ser reconstruïda i posada (1972) a la plaça Josep Bordonau, tocant al carrer Xipreret.
— L'Harmonia, de l'any 1595, on vivien els Oliver, va ser ampliada o modificada l'any 1737, tal com ho data una de les finestres d'aquesta casa. Avui és la seu de l'Ateneu de Cultura Popular
— Can Famades o Ca n'Angulo és una casa d'estructura sòlida de pedra, material utilitzat per a la construcció d'aquestes edificacions tal i com es feia amb els edificis comunals i cases pairals de segles anteriors.

— Can Riera, al carrer Xipreret, 91-93, és una masia del segle XVII amb la porta dovellada i finestres de pedra sota teulada de dos vessants.

Aquest conjunt forma un nucli més o menys concentrat. Altres cases importants fora d'aquest nucli són.

— Can Gotlla, situada a la carretera Antiga del Prat; és de tipus basilical.
— Can Pau de l'Arna (1737), de tipus basilical, cornisa sota les golfes amb rellotge de sol i a dalt de la teulada un penell. Es troba al carrer de Sant Roc, 7-9
— Ca l'Esquerrer, a la carretera del mig, construïda l'any 1572 i reformada l'any 1796.
— Can Trabal, al camí de Joan Ros, de portada i finestres de pedra picada, com es pot veure a la façana, on hi ha el rellotge de sol, data de 1767
— Cal Masover Nou, a la carretera de la Feixa Llarga, masia de planta basilical reedificada posteriorment.
— Can Buxeres, a la carretera d'Esplugues. Les primeres notícies que se'n tenen són de l'any 1770 Era coneguda com Casa Alta o Ca n'Alemany perquè va pertànyer als comtes d'aquest nom. Però el 1877 va ser reformada per Lluís Buxeres, nom actual del palauet. L'any 1968, l'ajuntament adquirí el terreny per transformar-la en parc municipal.
— La Pubilla Casas, a la carretera de Collblanc, 241. L'any 1767, durant el regnat de Carles III, va tenir lloc l'expulsió dels jesuïtes d'Espanya i això va suposar que hi hagués moltes finques expropiades en venda. El pare de Josefa Casas i Clavell va adquirir aquesta finca, la va enderrocar i construí la que ara conservem, d'estil neoclàssic; mostra la riquesa i la noblesa vingudes per la seva producció vitivinícola al mercat local.
— Can Rigalt, situada a la carretera de Collblanc. El 1741, la pubilla Lluïsa Francesca de Rigalt va fer enderrocar l'antiga masia del 1728 per construir una casa d'estil neoclàssic.

La demografia

L'anàlisi demogràfica d'una època preestadística com és l'edat moderna presenta diverses dificultats. D'una banda, les fonts que s'utilitzen són de caràcter fiscal, amb el conseqüent frau que això comporta i, de l'altra, les dades obtingudes són poc fiables per la seva parcialitat i insuficiència.

En el cas de l'Hospitalet, hem de tenir en compte el fet que els dos arxius parroquials, de Santa Eulàlia de Mèrida i de Santa Eulàlia de Provençana, han estat saquejats en diverses ocasions (durant l'ocupació de Barcelona de 1697 i durant la Guerra Civil) Tenint en compte això, les principals fonts amb què hem de comptar per estudiar la població de l'Hospitalet a l'època moderna són.

a) Els fogatges de 1516 i 1553 per a l'estudi de la població del segle XVI. Els fogatges són recomptes de focs fets per encàrrec de les Corts de Catalunya amb motius fiscals. Com a font tenen un gran valor historiogràfic, ja que, si més no, per mitjà d'ells podem conèixer les tendències de la població, tal com assenyala l'historiador P Goubert.[1] Aquests dos fogatges en concret ens informen sobre la distribució geogràfica de la població i ens donen una relació dels que possiblement eren caps de casa (vegeu fogatge de 1553).

b) Per analitzar la població del segle XVIII, ens hem de remetre a la documentació cadastral o registre fiscal.

En línies generals, la població, a l'època moderna, de l'Hospitalet manifesta una tendència a augmentar, encara que es doni una alternança de cicles. És una població encara marcada pels trets més característics del cicle demogràfic antic: guerres i epidèmies que limitaven el tímid creixement de la població. Al llarg dels tres segles que comprenen l'època moderna, es pateixen tres guerres importants: la Guerra dels Segadors, la d'ocupació de Barcelona de 1697 i la de Successió, a començament del segle XVIII. A més de les pestes, amb un panorama força conegut, fugida dels habitants del poble, innombrables morts, mesures sanitàries per part de les autoritats de la vila i, conseqüentment, males collites, amb les posteriors crisis de subsistència. Els efectes provocats per aquestes epidèmies es veuran reduïts pels corrents migratoris. En aquest sentit, des de començament del segle XVI la immigració havia estat a tot Catalunya un factor primordial pel redreçament demogràfic. Aquests immigrants, els trobem documentats als actes sagramentals, batejos, enterraments, matrimonis i, també, als registres de l'administració pública de Catalunya, així com als registres d'entrada dels hospitals.

Les dades que tenim sobre la població de l'Hospitalet a començament del XVI són poc explícites.

FOGATGE 1553

Parroquia del Spitalet: fogajat a 29 de juliol 1553 per Jaume Marti, Pere Squerrer, Bertomeu Perallada y Galceran Torrella jurats del Spitalet y de la parroquia de Sancta Eulalia de Proensana con apar en cartes 127

— *La viuda Nadala*
Pere Madolell
— *La viuda Vilara*
— *Bernat Duran*
— *Antoni Ortigues fuster*
Miguel Oliver
— *Jaume Marti*
— *Montserrat Costa*
Pere Duran
— *Lo Farrer*
En Peyro lo teixidor qui esta prop mestre Glaudis
— *Mestre Glaudis mestre de cases*
Nicolau Te qui esta en casa na Verdaguera
Eularia Verdaguera
Joan Palaudaries
— *Antoni Bosch*
— *Joan Gasco al hospital de Sans*
Eularia Femades del Torrent Gornal
— *Joan Bruneta*
— *Joana Pastor*
Antoni Solanes
— *Pau Poy qui esta en la casa de mado Ponsa o7 3*
— *Pere Mercer*
— *Pere Gasco*
— *Bernat Oliver*
Galceran Torrella
Hieronim Mas
En Bernat Gasco
— *Joan Fillol*
— *En Borrell qui esta en la casa de na Portella*
— *En Bertran que esta en la casa den Miguel Oliver*
Lo Pisto esta en la botiga den Palaudaries
— *En Joan qui esta en la lora botiga de dit Palaudaries*
Joan Boter qui esta en la casa den Famades
— *Joan Besalu qui esta en la casa de micer Carbonell*
— *Jaume Senllorens sastre*
— *En Perris qui esta en casa den Marti*
— *Jaume Pi boter*
En Joan mestre de cases
Hieronim Reventos sastre
— *Antoni Costa fuster*
Ponça qui esta en la casa den Varall
En Francisco qui esta a casa mestre Boguet
— *Lo Teixidor que esta en la casa den Marti*
— *Joan Gros pages*
Bertomeu Orpini
— *Bertomeu qui esta a casa de na Ravella*
Joan Fragato esta en casa den Palaudaries
Lo Teixidor que esta en casa den Poy
En Domenjo qui esta en casa de dit Poy
— *Pere Saguri*
— *Antich Gras*
Bertomeu Perellada
— *Pere Gadall*
En Guillemet en casa den Magraner
Joan Pages qui esta en casa den Carbonell
— *En Vicens Ros*
— *Fernando Famades*
— *Bertomeu Bernadi*
— *Bertran Llopis*
— *Bertomeu Cabassa*
Miguel Naves

Ciutadans de Barcelona

— *Mn. Salba*
— *En Guillemesta en casa del Gual Matheu*
— *Joan Carbonell pages*
— *Pere Scarrer*
Bonanada Portella viuda
— *Guillem Nadal*
Joan Cortadelles
Eularia Riera
Gabriel Vilar
— *Pere Colom*
Francesch Serra
— *En Sunyols qui esta en casa la señora Gil*
En Bernat qui esta en casa Mossen Taraffa
— *Mn. Benet vicari*
Climent Panyella

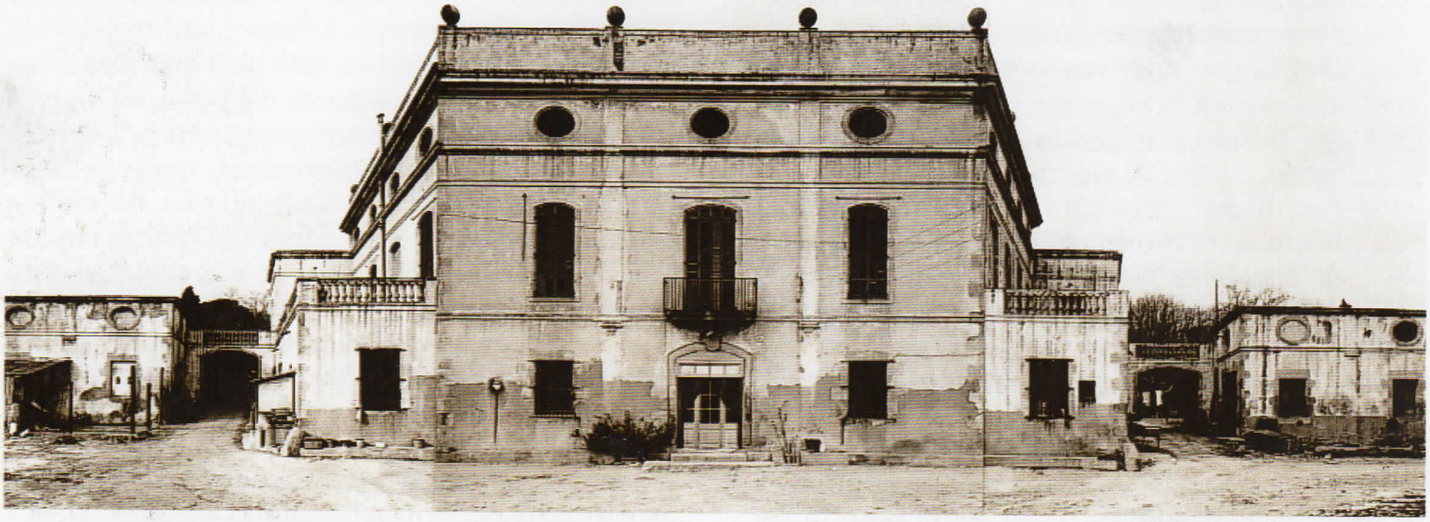

FOTO 22: *Can Rigalt. Masia neoclàssica d'aspecte noble vuitcentista, situada al peu de la carretera general a Madrid, de l'època de Carles III. Avui, enmig de zona urbanitzada, ha perdut el seu aire de porta de Barcelona.*
CEL'H.

FOTO 23: *La Talaia. Torre de Guaita de la masia dels Modolell. Avui a la plaça Bordonau.*
Fotografia: Marta de Planell.

Coneixem que a partir de 1480 va començar a créixer la població i que, entre 1508 i 1522, existia una població sòlida i equilibrada que més endavant s'estancarà. El fogatge de 1516 confirma aquesta tendència alcista.

Les dades del fogatge de 1516 —realitzat per Pere Cortès— ens donen per a l'Hospitalet 87 focs. El fogatge posterior, amb data de 29 de juliol de 1553, fou realitzat per Jaume Martí, Pere Esquerrer, Bartomeu Perallada i Galceran Torrella com a jurats de l'Hospitalet i de la parròquia de Santa Eulàlia de Provençana; transcrit per Josep Iglésias, ens dóna 77 focs per a la població de la vila.

La comparació d'ambdós fogatges constata que la població, en aquests anys, havia passat de 87 focs el 1516 a 77 focs el 1553, és a dir, s'havia produït una lleugera baixa en el total.

Malgrat aquest descens, hi ha un augment de la població global degut a la immigració occitana, fenomen clarament evident a l'Hospitalet i prou important com per a fer augmentar el nombre global

FOTO 24: *Can Trabal. Construïda al s. XVIII. Entre la Gran Via, l'Hospitalet i Bellvitge. Can Trabal es manté encara en activitat.*
Fotografia: Marià Riera i Clavero.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 431.

d'habitants del poble. Les causes d'aquesta immigració eren diverses: motius religiosos, socials i econòmics feien que els occitans s'instal·lessin en altres indrets de Catalunya on tinguessin noves perspectives de vida més favorables. A la zona del delta del Llobregat el corrent immigratori es va concentrar a Sant Boi, l'Hospitalet i, amb menys incidència, a Sant Just Desvern.

Jaume Codina assenyala quina era la proporció entre els naturals de l'Hospitalet i els forasters l'any 1553:[2]

Naturals de l'Hospitalet	26
Forasters	50

Veiem, doncs, com els forasters superen notablement els mateixos hospitalencs, i com seran la

FOTO 25: *Finca «La Torrassa» o «Torre Llampant» de mitjan s. XVIII. Antiga casa de pagès amb torre de guaita.*
Donació: Salvador Noya i Costa.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 2/37 CT

FOTO 26: *Retaule de Sant Roc. Sant Roc assistint malalts, s. XVI. Es trobava a l'Església Parroquial de Santa Eulàlia de Mèrida.* Museu de l'Hospitalet.

FOTO 27: *Retaule de Sant Roc. Sant Roc repartint almoina, s. XVI. Es trobava a l'Església Parroquial de Santa Eulàlia de Mèrida.* Museu de l'Hospitalet.

causa principal de l'empenta demogràfica i econòmica en aquest període.

A partir del 1553 no coneixem cap altre fogatge o cens que ens pugui donar dades fiables sobre els habitants d'aquest segle. Sí que sabem, però, que el fenomen de la pesta va incidir notablement en el poble. Els brots epidèmics suposaven una baixa important del nombre d'habitants. A la segona meitat del segle, es donaren una sèrie d'epidèmies a Barcelona que provocaren una minva considerable de la població. Pel que fa a l'Hospitalet, sabem que l'any 1564 la pesta va afectar el poble, però aquesta vegada amb menys virulència que a Barcelona. Sens dubte, la població, com en situacions semblants, va adoptar una actitud que defineix clarament la mentalitat i la religiositat de l'època. L'Hospitalet va adoptar com a advocat de la pesta Sant Roc, i nombroses persones es van agrupar sota el seu patronatge perquè els alliberés de les epidèmies, com a fenòmens inexplicables per a ells, que només tenien solució en un àmbit extern a qualsevol acció natural.

A les darreres dècades del segle XVI es van produir de nou epidèmies de pesta. Les dades que tenim assenyalen que el 1585 la vila es veu afectada per una epidèmia amb conseqüències greus. Això serà un element més per a afegir a la crisi de l'últim període del segle, que comprèn des de l'any 1593 fins al 1597 i que ha estat anomenat per J Codina «El temps del trontoll» [3]

Podríem valorar, doncs, el segle XVI com un segle estable, al llarg del qual apareixen innombrables pobladors a la vila que faran, de mica en mica, que augmenti la població. Com diu Jordi Nadal, l'Hospitalet seria encara un «poble per omplir»

L'evolució demogràfica de l'Hospitalet al segle XVII deixa palès que la vila té una estructura demogràfica en transició. D'una banda hi ha pervivències del passat, com ara l'augment de la mortalitat de tipus catastròfic per raó de les guerres i agreujada per cicles d'epidèmies. De l'altra, però, a les darreries del segle s'originen canvis que alteren aquesta predisposició i que es confirmaran al segle XVIII.

Als deu primers anys del segle XVII, l'Hospitalet és un poble de gent jove. Les dècades següents són anomenades per Jaume Codina el «temps dels francesos»,[4] volent constatar que el nombre de catalans a la nostra vila és baix, i que són els occitans que van començar a arribar durant el segle XVI els més representatius quant a nombre.

Hi ha una disminució de la població entre el 1628 i el 1660 com a conseqüència, en un primer moment, de la pesta, i més tard de la Guerra dels

Segadors, però aquesta tendència a la baixa s'equilibrarà amb l'arribada d'una població no permanent: mossos i jornalers.

En línies generals, podem afirmar que fins al 1660 la vila pateix una greu crisi demogràfica. Entre les causes que la produeixen hem de destacar la Guerra dels Segadors (1640-1652) i la notable incidència de la mortalitat catastròfica, com la produïda per la pesta de l'any 1651, que va afectar tot Catalunya. A part d'aquestes causes, s'ha de tenir en compte el fort descens del nombre d'immigrats occitans en les dècades centrals del segle. Tots aquests esdeveniments donen com a resultat una població que no supera els dos-cents cinquanta habitants.

A partir del 1660 i fins a final del segle es produeix un lleuger creixement, i podríem pensar ja en un poble demogràficament equilibrat. Aquest augment de població potser és conseqüència d'una millora de la qualitat de vida, donat que és a l'any 1680, que apareixen el primer metge i el primer apotecari. També hem d'assenyalar, com a possible causa del creixement de població, el fet que a les darreries de segle la vila comptés amb una nombrosa presència de forasters que s'hi havien instal lat a causa de la guerra contra França (1697) Com a conseqüència de tot això, a finals de segle s'arriba a la xifra de 500 habitants a l'Hospitalet.

Per a l'estudi de la població hospitalenca del segle XVIII tal com ja hem avançat, les fonts emprades són bàsicament la documentació cadastral o el registre fiscal. Així, el Cadastre del 1718 ens dóna un total de 504 habitants. El professor Pere Voltes, al seu llibre *Población y economía del Hospitalet pre-industrial*, en un intent de reconstrucció hipotètica de la població de 1787 per edats i sexes a partir dels vuit anys d'edat, ens dóna la xifra de 1.361 habitants. Si, a aquesta xifra, hi afegim el 20% corresponent a nois/noies fins als set anys que Jaume Codina ens ofereix a la seva obra *Els pagesos de Provençana*, s'obté un total de 1.633 habitants.

Indubtablement, si es compara el nombre total d'habitants del principi de segle i el del final, ens adonem que, en el transcurs del període que ens ocupa, l'Hospitalet viu un fort ascens demogràfic. Això va suposar, per a la nostra població, la superació del model demogràfic de l'Antic Règim, encara que a finals de segle subsistissin trets característics d'una demografia de tipus antic.

Jaume Codina ens dóna una composició hipotètica de la població de l'Hospitalet l'any 1787.[5]

TAULA 3

Anys	*Homes*	*Dones*	*Total*
Menys d'1	23	20	43
1 a 7	124	113	237
8 a 15	146	118	264
16 a 20	85	88	173
21 a 25	90	70	160
26 a 30	90	83	173
31 a 40	109	100	209
41 a 50	73	73	146
51 a 60	71	72	143
61 a 70	29	34	63
71 a 80	12	8	20
81 a 85	1	1	2
Total	853	780	1.633

Font: Jaume CODINA. *Pagesos de Provençana*, vol. III, p. 357

Les expectatives de vida són més bones que en segles passats. Al segle XIV, l'esperança mitjana de vida és de 30-31 anys, mentre que al segle XVIII, l'esperança de vida s'allarga fins als 40 anys.

Aquesta tendència a la baixa de la mortalitat és deguda, principalment, a una millora de les condicions de vida iniciada al final del segle XVII, i concretada aquest segle en les mesures preses pel Comú per tal d'acabar amb la insalubritat de la zona de la Marina i amb la reducció dels brots epidèmics.

Seguint el quadre, el 1787 hi ha 43 nens de menys d'un any El 1789, un noticiari ens dóna el número de 60 naixements anuals, això es tradueix en una taxa de natalitat del 36,7.

El moviment immigratori, igual que als dos segles anteriors, va ser veritablement un dels elements principals per al redreçament demogràfic. Al segle XVIII hi ha dos tipus d'immigracions: d'una banda, la gent que procedia de la zona interior de Catalunya i que venia motivada pel creixement del Pla de Barcelona (que va arribar a tenir més de 100.000 habitants), que arrossegava les poblacions limítrofes, i, de l'altra, una immigració exterior procedent principalment de l'Occitània francesa que buscava unes perspectives de vida més favorables

ANÀLISI ECONÒMICA

L'agricultura és la base de l'economia de l'Hospitalet durant tota l'època moderna. Fins ben entrat el segle XIX, la societat va conviure dins d'una economia d'autoconsum. Tan sols quan els excedents agrícoles van centrar-se en el mercat urbà (Barcelona), l'agricultura va experimentar un fenomen d'especialització per a aconseguir més productivitat.

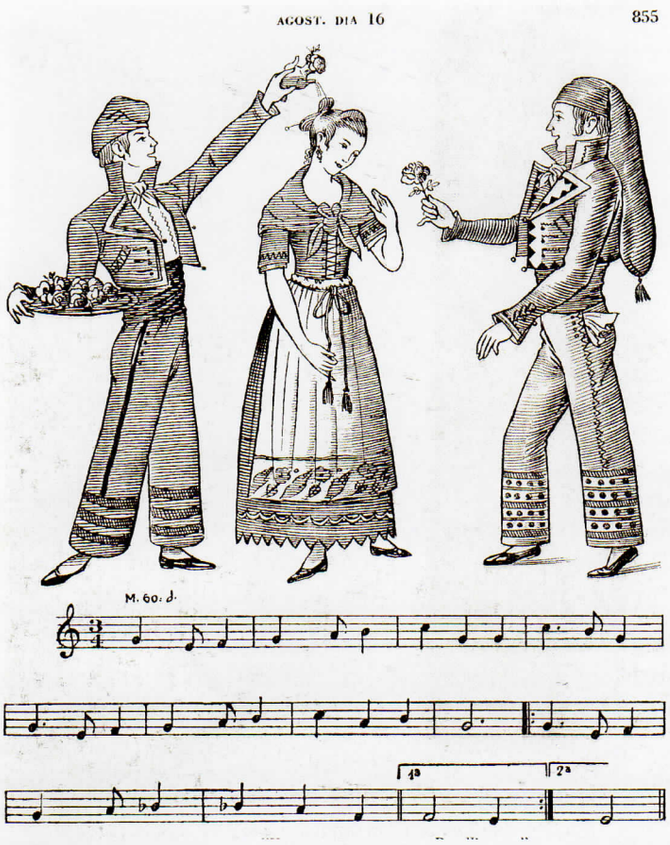

FOTO 28: *Ball de la balsa. El 16 d'agost, festivitat de Sant Roc, a l'Hospitalet de Llobregat es feien vots a Sant Roc perquè els guardés de la pesta.*
AMADES, Joan. *Costumari català*. Barcelona, Salvat, 1982.

Però, per a l'època que ens ocupa, veurem que l'estructura econòmica estava emmarcada en el perfil socioeconòmic de l'Antic Règim. L'economia de l'Hospitalet no segueix una trajectòria lineal, sinó que viu una sèrie d'alternances, fluctuacions successives, que signifiquen fases d'expansió alternant amb fases de contracció.

Podem dir que el segle XVI va ser, econòmicament parlant, un període amb un balanç positiu. Malgrat que passarà d'un període dinàmic, centrat l'any 1580, a un període de crisi, constatat a partir de 1584, quan el poble començarà a patir una davallada i un canvi de conjuntura que arribarà fins al començament del segle XVII.

Durant el XVII la Guerra dels Segadors dóna com a conseqüència immediata un espai de temps dominat per la crisi econòmica. En aquest sentit, cal destacar com a mesura presa per atenuar la inflació monetària la devaluació realitzada entre 1653-1654. Els salaris, en general, tendiren a baixar i els índexs d'embargaments són moderats. Com a mesura per a pal·liar la manca de diners en circulació, es van crear censals per realitzar pagaments i transaccions.

Durant aquests dos segles seran molt habituals els arrendaments. Suposaven llogar una terra durant un període de temps concret que es definia en el contracte i que variava d'un a cinc anys. Aquests arrendaments podien ésser tant d'un mas com d'un tros de terra. Pel que fa al preu de l'arrendament hi havia una gran varietat, depenent de l'extensió de la superfície. El pagament era en metàl lic, poques vegades en espècie.

L'any 1579 es va imposar a l'Hospitalet el «trentè» Suposava pagar una part dels fruits entre propietaris i llogaters. El trentè s'establia en les terres llogades i en les tingudes de fora de la parròquia. Es va adoptar aquesta mesura perquè construïen el nou temple al poble; aquest fet significava importants despeses i, per tal de contribuir-hi, s'havia imposat l'esmentat arrendament. Ja el 1574 es veia la possibilitat d'imposar un vintè o un trentè dels fruits de la vila de l'Hospitalet, s'imposaria a tots els terratinents i parcers, així mateix, també es decidí que s'imposés un tall entre els menestrals i els bracers.[6]

Aquest tipus de finançament crearà un precedent per als segles posteriors. Així, part del segle XVII es pagarà el trentè per construir l'església i un terraplè de caràcter comunal, seguint el curs del riu, com a defensa enfront de les sortides d'aquest. El trentè suposava una font d'ingressos important per a les finances del municipi. Per aquesta raó es crearan diferents arrendaments municipals, com, per exemple, l'arrendament de la taverna del camí de Dalt, el de les pastures, el de la carnisseria, aquest últim, documentat ja abans del 1418. Per acord del consell local, el 4 de desembre de 1547 Francesca Costa adquirí la carnisseria de la pobla, i l'any següent la deixà als obrers parroquials per 225 lliures.[7] La carnisseria s'anirà arrendant any rere any fins al final de l'època moderna.

Cal esmentar, almenys de passada, els conflictes que van tenir ramaders i agricultors. Durant segles els ramaders van estar protegits per l'Ajuntament de Barcelona. Establien els seus ramats a les terres de tota la part de la Marina, això va provocar l'encerclament dels terrenys dels terratinents i successius plets, enfrontaments i multes entre una facció i l'altra. Al llarg dels anys del segle XVI s'esdevingueren diferents prohibicions per cultivar les terres en els límits que estaven assenyalats per a pasturar Les prohibicions queden reflectides en alguns bans. El 19 d'abril de 1505 el batlle de Barcelona fa arribar a 44 parroquians de l'Hospitalet un ban perquè no acullin ramats forasters a les seves propietats,[8] i el 10 de juliol de 1513, 24 particulars de l'Hospitalet dirigeixen un ban prohibitiu al poble per tal de no ficar-hi bestiar durant més d'una nit. La prohibició era extensiva a tota mena de bestiar [9] Aquests són alguns dels

FOTO 29: *Camp de la màquina. La Marina de l'Hospitalet fou l'escenari d'importants transformacions agràries vers la intensificació.*
Donació: Andreu Vinyals.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 502.

exemples d'aquests litigis que aniran variant durant el segle XVI, així com les condicions del dret de pasturatge, sense acabar tot plegat definitivament solucionat ni a favor dels pastors ni dels pagesos. Serà més endavant, mitjançant la gestió dels respectius municipis, que es faran càrrec del problema, quan se solucionarà imposant les condicions d'arrendament de les pastures.

Al darrer terç del segle XVI es dóna un període confús en el qual es posen de manifest les contradiccions entre prosperitat econòmica i violència social, com diu Jaume Codina.[10] Així, es produeixen greus conflictes socials, alhora que hi ha una expansió de salaris per sobre dels preus. És un moment en què la propietat de la terra és cada vegada més apreciada. Al segle XVIII, el valor de la terra arriba a les 1.000 lliures la mujada.

Una vegada més, l'Hospitalet entra en un nou segle amb un estat econòmic greu. A fi de pal liar aquesta situació precària que arrossega del segle XVII, el consell municipal acorda establir novament el trentè durant sis anys.

Sufragat aquest dèficit municipal de principis del segle XVIII, l'Hospitalet anirà pel camí de la prosperitat. El progrés que viurà el terme es materialitza en un benestar general. Comptem amb la presència de productes que abans eren novetats (quadres a les parets, armaris per a la roba, joies, xocolateres, etc.); enriquiments dels capítols matrimonials, diner que circula, pagaments al comptat, valoració creixent de la terra, són signes positius d'una economia ascendent.

Un bon exemple d'aquesta conjuntura econòmica és el fet d'emprendre obres de molta importàn-

FOTO 30: *Llit del Llobregat 1732. Durant molt de temps les terres de la Marina de l'Hospitalet formaren aiguamolls que es van anar guanyant per l'agricultura.*
Donació: Francesc Marcè i Sanabra.
AMADES, Joan. *Costumari català*. Barcelona, Salvat, 1982.
AL'H (AH). Arxiu d'Imatges, 56.

cia com l'empedrat del carrer i les de l'església (1805-1806), d'import molt superior a les 10 000 lliures.

Però, paral lelament a aquesta economia positiva del segle XVIII, s'aniran engruixint les files de la gent indocumentada, vagabunds, gent sense feina. Bona part d'aquesta gent passaran al segle XIX a formar part del proletariat industrial barceloní.

Agricultura

D'antuvi coneixem com l'Hospitalet era una societat essencialment rural i agrícola, on convivien els terratinents locals i una pagesia que anirà experimentant al llarg de tota l'època moderna transformacions considerables. Aquest complex poblacional organitza de forma particular l'explotació de la terra entorn del mas, que en serà el nucli principal. De la relació coexistent entre aquestes dues classes sortirà una oganització i un mode d'explotació de la terra que configura la condició del pagès. Així, entrem al segle XVIII amb l'inici d'un trànsit des del model agrari feudal cap a un model definit com un sistema nou d'explotació agrícola en la línia capitalista pròpia del temps.

L'extensió de la terra conreada al terme es va ampliant en el transcurs dels anys, les xifres són ben eloqüents; al segle XVII, per exemple, hi ha documentades un total de 600 mujades, mentre que el 1718 i el 1850, Jaume Codina situa l'extensió en tre 3.900 i 4.000 mujades.

Per a una visió global de l'agricultura, cal saber com estaven repartides les terres. Eren a les mans d'uns quants o bé estaven més repartides? Com influïa aquesta distribució en la gent? Què es conreava? I el volum de la producció?

La distribució de la propietat al terme és íntimament relacionada amb la concentració, la parcel·lació, els rendiments i la distribució en grups socials. Pel que fa a la distribució, podem afirmar que hi ha una gran proporció de petits propietaris amb molt poca terra i una petita part amb molta terra. Les xifres són ben significatives. segons Xavier Moreno, l'any 1737 tenim que el 35 per cent dels propietaris posseeixen el 82 per cent de la terra, mentre que el 65 per cent restant en disposen només del 17,06 per cent.[11] En relació amb la parcel lació de les terres, ens trobem amb una propietat bastant disgregada. Els grups més beneficiats tenen poques parcel les de gran extensió, mentre que els grups menys beneficiats tenen moltes parcel·les, però de poca extensió, i això en dificulta, per tant, el rendiment.

Si sumem el fet que els grans propietaris tenen terres de totes les qualitats (monopolitzant les terres de conreu) i els petits tenen les de segona i tercera qualitat, queda ben palès que el grup amb les millors terres, tan quantitativament com qualitativament, el formen els grans propietaris.

En resum, l'acumulació de terres és a mans del patriciat local i els estaments privilegiats. Per donar unes dades indicatives del segle XVIII, podem dir que l'estament eclesiàstic té aproximadament l'11 per cent de les terres del terme, que suposen un 14 per cent de la producció global de l'Hospitalet; els nobles tenen aproximadament el 20 per cent de la riquesa, les dones representaven prop del 19 per cent total de la riquesa. Part d'aquests propietaris eren forans, procedents la gran majoria de Barcelona. Gran part d'aquests propietaris cedi ran les terres en contracte de parceria, molt estès al terme.

Un fet a tenir en compte a l'hora d'estudiar com estava distribuïda la terra per grups socials és adonar-nos d'una progressiva reducció de la poderosa classe terratinent local a favor de la burgesia barcelonina. Al segle XVIII arribaran tan sols cinc de les grans famílies locals, i serà el principal terrati nent Jaume Cortada, Baró de Maldà.

Aquesta pèrdua de propietat va suposar en molts casos que aquests terratinents locals entressin en un període d'endeutament. El buit deixat pels terratinents és també ocupat pels masovers, que aconsegueixen l'heretat dels masos de pares a fills, fins i tot continuen adquirint terres i cases malgrat les crisis i les guerres.

Podem parlar d'una localització espacial de la propietat, parcel lació i qualitat de les terres de l'Hospitalet. Les terres de la Marina són les de major qualitat i la majoria pertanyen a grans propietaris (nobles i burgesia). En la zona deltaica su perior i la dita «La Muntanya» les terres eren de menor qualitat, són petites propietats caracteritzades per una intensa fragmentació, és a dir, existeix el minifundi. a «Collblanc són nombroses les parcel les de menys de dues mujades i no n'hi ha cap de més de 10,5, al Pla de la Provençana no hi ha cap peça de més de 6,75 mujades, ni al Pla de la Fabregada de més de 6,375» [12]

En general, podem dir que les terres del terme són de bona qualitat; al segle XVIII, el 77,74 per cent són de conreu, i la resta, 25,23 per cent, és de terra erma, o de 4a. qualitat.[13] Les «terres de conreu» són terres de primera qualitat i es componen de terres de secà i de vinya, les «ermes» són terres que quan es conreen produeixen uns índexs baixos.

Els productes conreats estaven íntimament relacionats amb la configuració geològica del terreny. Així, distingim dues grans zones a l'època moder-

na, la zona del Pla i la zona de la Muntanya. A la zona del Pla predominaven com a productes de conreu els cereals, aquests van ser els que més es van desenvolupar al llarg del període; tenim documentat que es conreava blat, sègol, ordi, mestall i civades. Amb uns índexs més baixos trobem els llegums (bàsicament cigrons i faves), fruita i vinya. Els dos últims tenien la producció molt reduïda. Van ser els dos productes més afectats per la Guerra de Successió: «Antes de la guerra se cogía vino de los árboles y tenía más frutales» «Las vinyas se hallan oy muy arruinadas.»[14]

A la zona de la Muntanya es collien cereals i raïm i es fa esment de terra erma. Aquí la vinya era més important que a la resta, però així i tot continuava essent un conreu minoritari. No hem d'oblidar els productes d'horta (carxofes, espàrrecs, cebes, etc.), que es produïen solament per al consum domèstic.

La tècnica de cultiu emprada era pobra i basada només en labors preparatòries i guaret tradicional, amb un sistema molt precari. Haurem d'esperar al segle XVIII per veure com a poc a poc va canviant aquest tipus d'agricultura. s'anirà substituint progressivament el guaret tradicional per rotacions; això va permetre intensificar els conreus. Va ser el primer pas cap a una millora de la tècnica de conreu, dels sistemes de cultiu, adobs, instrumental, espècies conreades i rendiments de les terres.

Així i tot els rendiments són molt baixos. Slicher van Bath ens dóna els rendiments per unitat de superfície durant el segle XVIII:[15]

Terres campes de	1a. qualitat	4	quarteres de blat/mujada
Terres campes de	2a. qualitat	2,5	quarteres de blat/mujada
Terres campes de	3a. qualitat	2	quarteres de blat/mujada
Terres vinya de	1a. qualitat	4	càrregues de vi/mujada
Terres vinya de	2a. qualitat	1,5	càrregues de vi/mujada

Els petits propietaris pràcticament no tindran excedents, les collites seran consumides. Solament els grans propietaris tindran uns excedents que vendran al mercat barceloní. Aquest avenç en les tècniques de conreu abans esmentat es documenta sobretot a finals del segles XVIII i principi del XIX. Els factors determinants que esmenta Jaume Codina són la millora de la tècnica, la dessecació, el sanejament i l'inicial regadiu hortícola (concretat el 1819 en la construcció del Canal de la Infanta). Tot això fa que hi hagi uns petits excedents, els quals es vendran amb la creixent demanda procedent de Barcelona. Podem afirmar, com Joaquim Recaño, que s'ha produït una penetració del mercat i de l'economia monetària en la producció agrícola hospitalenca de finals de segle.

Però no hem d'enlluernar-nos amb aquests fets. La realitat és que l'estructura econòmica del XVIII encara és emmarcada en el perfil socioeconòmic de l'Antic Règim. Alguns dels factors que contribuïen a la conservació de l'estructura econòmica de l'Antic Règim eren:

— L'increment del volum productiu d'aquest segle XVIII no ve determinat per un canvi qualitatiu, sinó quantitatiu. La zona dita «La Rompuda», ubicada entre la Marina i la zona deltaica superior, és un exemple de l'extensió de terres de la localitat.
— Els capitals agrícoles no es van destinar a inversions de tipus econòmic (no oblidem que estem davant d'un segle de conflictes bèl·lics), sinó per a mantenir el nivell de les rendes per mitjà de determinades formes conceptuals, que, com la parceria, constitueixen una garantia d'estabilitat.[16] No podem oblidar que el valor de la terra al llarg del segle va augmentant, el 1792 arriba a les mil lliures per mujada.
— Un increment de la demanda de cànem, transformat en cordes i veles, motivat per les guerres marítimes. Aquí el grup artesanal juga un paper important dins el sistema de producció, i això és precisament un obstacle. No oblidem que l'activitat artesanal es veurà afectada igual que a la resta d'Europa per unes ordenances reflex de la rigidesa institucional i productiva de l'Antic Règim.

D'altra banda, tenim signes d'una tímida configuració de les forces productives:

— Existència d'una incipient indústria que quallarà al segle XIX:

> «(...) que las casas que se hallan son 185 esto es 153 casas y 32 barracas familias 207 por hallarse en algunas casados (...) pues a más se halla *una fabrica de Pieles 10 Prados de Indianas* un cura (...).»[17]

— El sistema d'herència per primogenitura consisteix en el fet que els germans menors reben l'herència en metàl·lic. En cas que l'herència fos dividida, el repartiment de terres entre germans no oferia bones perspectives. Tant per als uns com per als altres, la indústria era una de les sortides més adients. Aquest grup formarà un autèntic proletariat rural i implicarà l'inici d'una perillosa divergència social. Al costat de la gent més o menys establerta es comencen a trobar vagabunds, captaires, gent sense feina...

FOTO 31. *Goigs de Santa Eulàlia de Provençana. Impressor Francesc Súria, 1744. Molts dels Goigs són d'aquest segle XVIII. Uns són dedicats a Santa Eulàlia, patrona de Provençana, i uns altres, a la Mare de Déu de Bellvitge, per lluitar contra la pesta.* AL'H (AH). Fons Religiosos. C. 1.

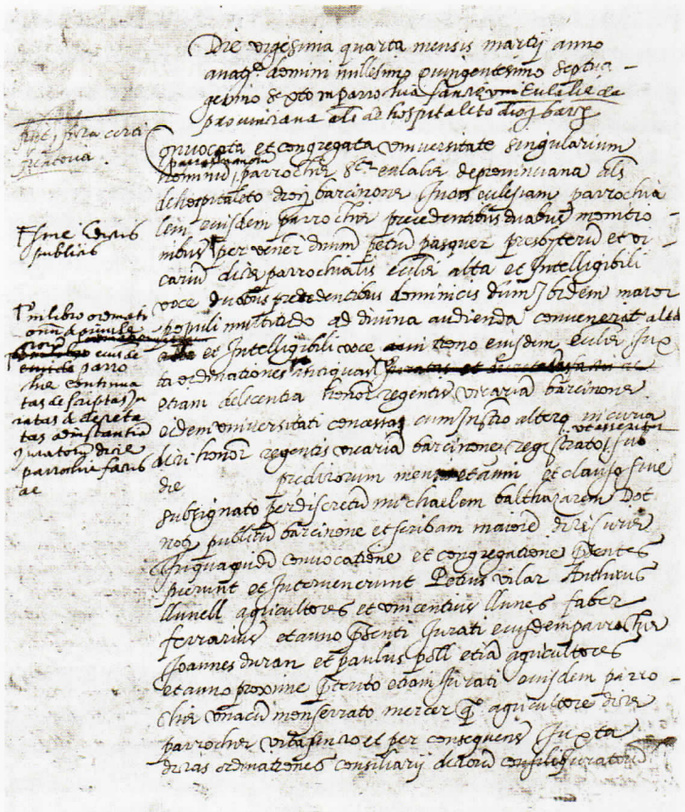

FOTO 32 i 33: *«Acta de la reunió del Consell de l'Hospitalet», 26 de març de 1576, on queda constància dels assistents.*
CODINA, Jaume. *L'Hospitalet de Llobregat 1573-1632*. L'Hospitalet, Ajuntament, 1970, pp. 43-44.

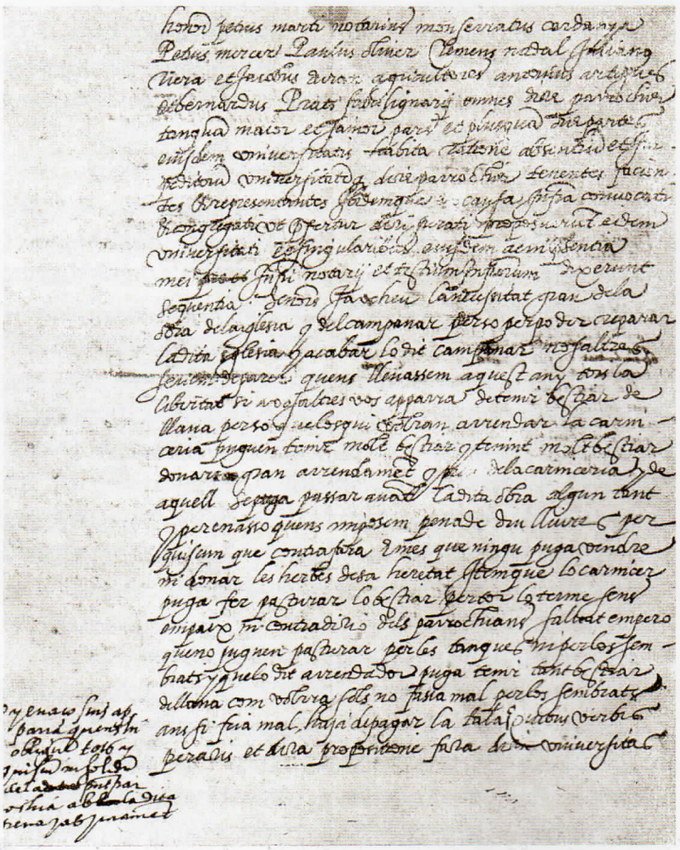

Aquests canvis d'una societat preindustrial a una societat moderna influiran notòriament els gèneres i formes de vida tradicional, com veurem més tard.

LA POLÍTICA MUNICIPAL

És força difícil aprofundir en la política i el règim municipal que es van desenvolupar al poble, a causa de la poca informació i documentació que tenim al nostre abast.

La jurisdicció del municipi de Barcelona al segle XVI comprenia el nucli urbà i el terme o territori circumdant, en el qual s'integraven poblats o veïnatges que gaudien dels privilegis de la ciutat i que contribuïen amb les seves càrreges. L'ordenació de la convivència veïnal es feia mitjançant la promulgació d'ordinacions i bans que regulaven nombrosos aspectes de la vida urbana. Coneixem que Barcelona tenia dins la seva jurisdicció importants poblacions entre les quals es trobava el poble de l'Hospitalet. L'any 1564, el dia 21 de juny, Barcelona va tenir el privilegi de la «recollita», per virtut del qual

els habitants de bona part del Principat podien refugiar-s'hi en cas de perill o d'invasió estrangera. D'altra banda, si les circumstàncies ho exigien, havien de trametre-hi gent apta per a defensar-la. Dins la llarga llista de pobles afectats per la «recollita» es trobaven l'Hospitalet i alguns altres de la zona del Llobregat com Cornellà, Sant Boi, Sant Feliu, Sant Just Desvern i Sant Joan Despí.

FOTO 34: *Segell municipal de l'any 1748. Aquest segell era utilitzat a l'època de Pau Ràfols, l'home fort del municipi.*
AL'H (AH). Fons municipals s. XVIII, c. 9.

Pel que fa al règim municipal, sabem que es van promulgar uns capítols o lleis, noves ordinacions, que a la pràctica anul laven les ordinacions de 1475, promulgades el 10 de setembre d'aquest any a la parròquia de Santa Eulàlia de l'Hospitalet. Aquestes ordinacions, fetes pels obrers, van ser les primeres de la història local de l'Hospitalet i van classificar els habitants segons els béns posseïts. Els no naturals eren admesos dins la societat sense cap diferència de drets amb els altres habitants; quedava manifesta, doncs, la participació popular de tots els habitants del poble i el dret de vot i veu per a tothom, aquest punt és el que s'entroncarà al segle següent.

L'eix de la política municipal era el consell del qual formaven part al segle XVI només els propietaris, trencant el que s'havia esdevingut d'ençà que es van promulgar les ordinacions. Si ens és vàlid utilitzar l'expressió, el govern polític del poble estava, doncs, en mans dels jurats, membres del con-

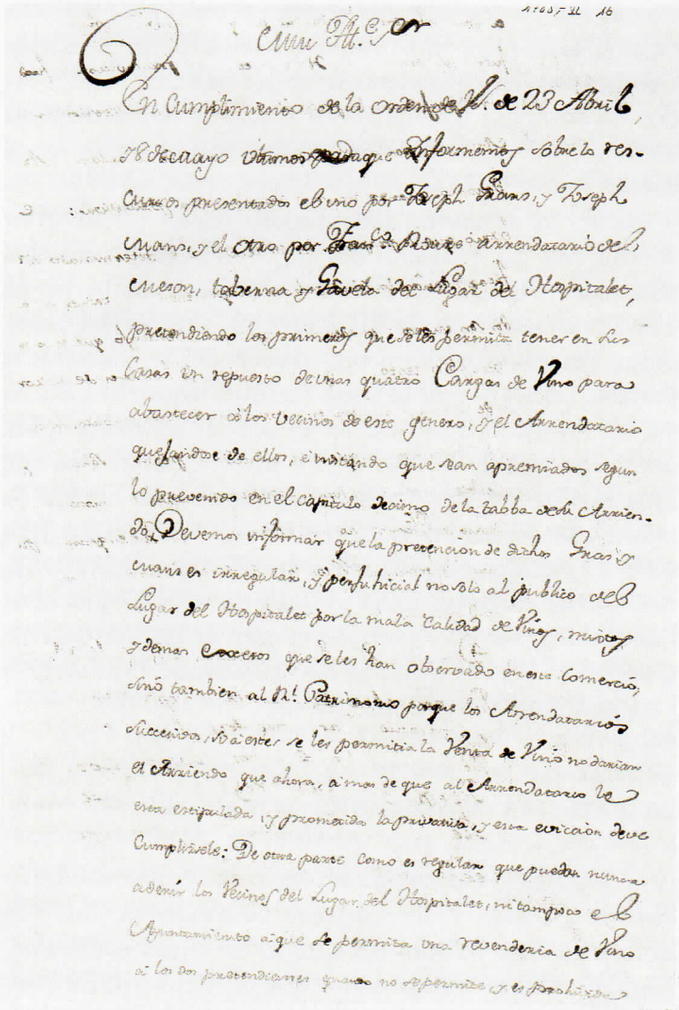

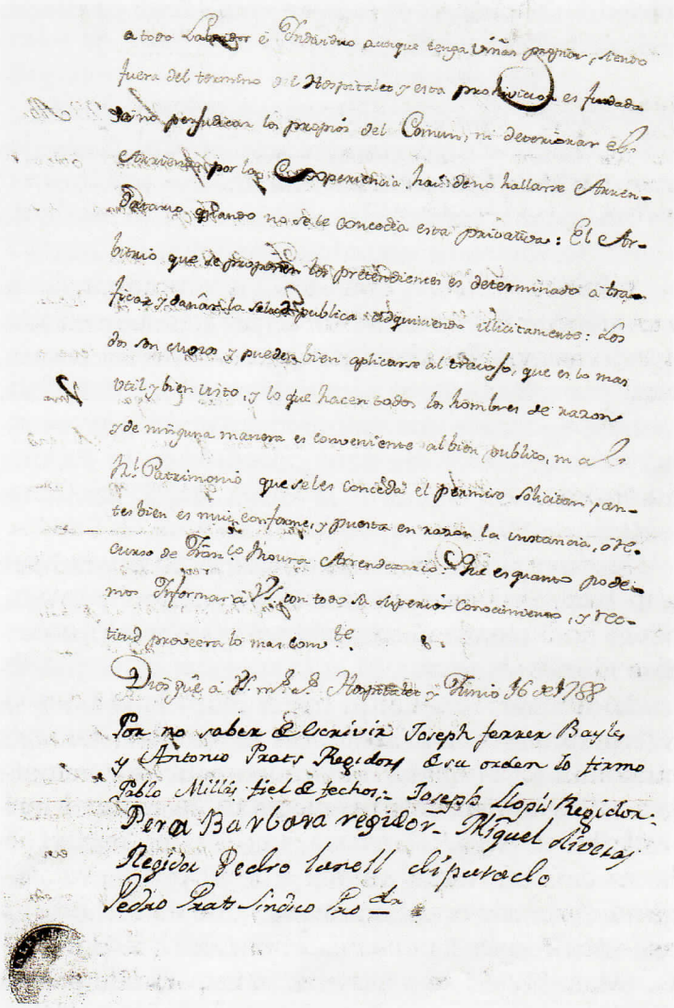

FOTO 35 i 36: *Document del Consell local. Arrendament de béns propis. Una mostra de la pervivència de l'Antic Règim, un any abans de l'esclat de la Revolució Francesa.*
AL'H (AH). Fons municipal s. XVIII, C. 6.

sell que tenien caràcter de delegats i representants del poble i la comunitat. Aquest consell restava així dominat per les famílies més importants com els Cerdanya, Cortadells, Llunell, Duran, Modolell, Oliver, Prats, Vilar, Solanes, Riera, Serra, Mercer, Martí, Colom, Famades, Esquerder, Nadal, Artigues, Serra i Bosch. Tots ells, al llarg del segle, aniran mantenint el seu domini. El consell regia el terme de l'Hospitalet, d'aquest es triaven tres jurats que representaven el poble. El domini polític serà així fet sempre per les mateixes famílies, i la resta del poble veurà negat el seu dret de vot i veu. El consell s'encarregava dels afers públics, civils i religiosos, del seu funcionament i estructura interns. De les tasques que va realitzar i de la política que va a dur a terme, ben poca cosa en sabem, si més no, cal fer referència a algunes dades puntuals i alguns documents que ens donen a conèixer acords del consell, bans sobre privació de pastures, documents d'imposició del trentè i diversos contractes per realitzar obres i millores en l'església parroquial.

Al segle XVII, aquest jurat propietari que formava part del consell el trobem classificat en braços segons la seva possessió:

— major· els més poderosos, situats a la vila.
— mitjà. els que tenien propietat al Delta (no s'hi inclouen els barcelonins).
— menor: tenen casa o una petita extensió de terreny a la vila.

A la comunitat tenia un paper fonamental l'església, ja que era el rector qui treia de les bosses, una per cada braç, el nom dels membres del jurat, per tal de fer els nomenaments. Aquest acte es realitzava el tercer diumenge després de la Pasqua de Resurrecció, abans de la Missa Major, i tenia un caràcter públic.

Durant la revolta catalana del 1640 es produirà una renovació de càrrecs al si del govern de la vila, de la qual surten elegits quinze membres. En acabar la guerra, es manté aquesta estructura pràcticament sense braç mitjà i amb una tendència a la integració de comparets a les seves files. Un dels problemes més greus amb què es va enfrontar el consell és la negativa per part dels propietaris barcelonins a pagar el trentè, una de les principals fonts dels ingressos municipals. El plet es va portar a l'Audiència de Barcelona, que va fallar a favor de l'Hospitalet.

Al 1667, la situació del dèficit municipal va arribar al límit, amb unes pèrdues de 19.000 lliures.[18] Finalment, es va arribar a un acord; els ingressos del trentè serien administrats per ser tres «elets»· censalistes, jurats del Consell, propietaris de Barcelona.

Com a resultat de l'alteració bèl lica, l'estat econòmic patirà novament un fort dèficit municipal, els deutes van sumar 8.600 lliures el 1707 A fi de pal·liar la situació precària de l'economia municipal, el consell acordà aquest any d'establir un nou trentè durant sis anys. Sufragat aquest dèficit municipal de principis de segle, l'Hospitalet anirà pel camí de la prosperitat. El progrés que viurà el terme es materialitzarà en un benestar general.

El consell general de principis del segle XVIII conservava encara en la seva administració municipal els terratinents de Barcelona, a través de les figures dels elets. A poc a poc, però, els masovers s'introduiran al govern municipal com a classe dirigent local, en lloc dels vells dirigents terratinents, a punt d'extingir-se biològicament. El primer reconeixement legal d'aquesta nova força local va ser la proposta dels jurats d'oferir-los un lloc en l'administració del trentè durant els sis anys de vigència.

Cap a la meitat de segle i, sobretot, el 1767, hi tornarà a haver una nova crisi municipal, deguda principalment a l'autoritarisme del ferrer Pau Ràfols, clavari durant vint anys, del 1741 al 1760, i oïdor de comptes fins al 1765. Aquestes protestes en contra d'ell tan sols van cessar arran de la seva mort.

Les realitzacions municipals seran de diversa índole; des del principi del segle XVIII es produiran diversos projectes referents a temes sanitaris. el 1725 les localitats de l'Hospitalet, Cornellà i Sant Joan Despí van demanar poder collir, assecar i vendre les figues dels seus termes; aquesta petició va ser atorgada, però amb el previ reconeixement de la sanitat de la fruita. Un altre exemple va ser la guàrdia establerta a les platges per evitar la pesta i les epidèmies. Així mateix, l'administració d'obres públiques portarà a terme diverses realitzacions de caràcter urbà al llarg de tot el segle, com l'adquisició de tres campanes per al temple parroquial el 1710, l'adquisició de l'Hostal de Collblanc o l'adquisició d'un rellotge públic.

La societat i els seus conflictes

L'organització social al segle XVI era considerablement rígida i de caràcter estamental, fet que amagava una diferència també de tipus econòmic. Aquest estatus d'alguns homes els conferia una sèrie de privilegis en funció del grup al qual pertanyien. L'economia estava estretament lligada amb l'organització social i era essencialment agrícola,

aquest estret lligam és, doncs, necessari per tal de comprendre els mecanismes que feien funcionar la societat del segle XVI. Veurem, doncs, com es produeixen una sèrie de canvis a les classes més poderoses i dominants, fet constatable en el cas de l'Hospitalet, a favor dels que encara suposaven el grup més nombrós de la població i formaven la capa més baixa de la societat, però que s'aniran aprofitant de la decadència de les classes dominants.

A l'Hospitalet del segle XVI convivien pagesos propietaris, pagesos més petits, parcers o masovers, comparets o pagesos pobres, menestrals, jornalers o bracers, mossos i pastors i alguns esclaus. Aquesta estructura social no es va mantenir invariable al llarg dels segles, sinó que es van donar una sèrie de canvis en el si d'aquests grups. Veu rem com amb el pas dels anys les famílies terratinents s'aniran reduint i conseqüentment es produirà una pèrdua de propietat d'aquestes classes més benestants.

Aquest grup, en el període comprès entre 1568 i 1582, arribarà a reduir el seu nombre, i serà en aquests anys concrets quan notarà la baixa més considerablement. Famílies com els Cerdanya, els Duran i els Bosch, les més importants del poble, veuran minvar el seu patrimoni.

D'altra banda, parcers, comparets, menestrals i jornalers aniran augmentant i faran el gran salt en els últims decennis del segle, concretament entre els anys 1583 al 1597 Tot i així, ja en el període del 1523 al 1537, que Codina qualifica com «El temps del Patriciat»,[19] la propietat de la terra ja va passant a mans de la burgesia barcelonina.

Aquesta pèrdua de propietat va suposar en molts casos que aquests terratinents locals entressin en un període d'endeutament i que probablement molts d'ells tinguessin la necessitat d'ingressos i hipotecaren les seves propietats, es crearen els censals. Sempre ens movem, però, en el camp de l'especulació, i ens és arriscat dir en quina mesura els senyors intentaren fer front a l'endeuta ment tot incrementant les seves possessions senyorials mitjançant concòrdies i capbrevacions.

Tot i que coneixem el marc social de l'Hospitalet, desconeixem per una banda les relacions socials que s'establiren entre pagesos i senyors, dominades, com ja sabem, pel règim senyorial, regulat a la Sentència Arbitral de Guadalupe l'any 1486, el qual suposava, en l'àmbit jurídic, la liberalització de la condició del pagès de remença i, en l'econòmic, l'establiment del cens emfitèutic i la regulació del problema dels «masos rònecs» D'altra banda, ens són difícilment reconstruïbles, també, les relacions produïdes en el món del treball gremial; no oblidem que el ferrer, el fuster, el baster, el teixidor, el barber i el mestre de cases formaven igualment part de la població del poble.

La societat hospitalenca del segle XVII continuarà configurant la societat moderna que es consolidarà al segle següent. Allò que millor verifica els canvis socials que es donen és el fort descens del nombre de terratinents locals, greument afectats per la crisi econòmica i social. Aquest fet serà molt evident a les acaballes de segle.

Malgrat els canvis que es donen, la societat continua essent una societat estamental, encara que amb una estructura no rígida, i continuen havent-hi classes molt definides. D'una banda continuen les generacions dels terratinents locals de segles anteriors, que cada vegada van perdent més poder tant econòmicament com políticament. Aquesta pèrdua econòmica serà aprofitada pels terratinents barcelonins, que continuaran adquirint terres

La conflictivitat social a l'Hospitalet és un dels trets essencials al segle XVII, present tant a nivell individual com col·lectiu. Sens dubte, la violència va lligada a les guerres que es visqueren a l'Hospi talet en menys de cinquanta anys. la Guerra dels Segadors i el Setge de Barcelona de 1697

L'any 1635 es pot considerar com a preludi de la revolta perquè França va declarar la guerra a Espanya. Davant aquesta situació, el primer ministre de Felip IV, el comte-duc d'Olivares, va demanar a Catalunya que hi contribuís a través de l'entrada de l'exèrcit reial a Catalunya per lluitar contra els enemics veïns, però no va ser només l'entrada, sinó el seu allotjament, el pagament d'impostos especials per les despeses de la guerra, els intents de reclutar soldats entre la població pagesa, on l'Hospitalet va «col·laborar» amb set soldats pagats pel municipi (1639).

El 7 de juny de 1640, quan van entrar a Barcelona grups de segadors (com cada any, per ser llogats per realitzar les tasques de segar el blat dels camps del pla de Barcelona), es va produir l'accident que va originar el motí del dia del Corpus de Sang. La mort del virrei (comte de Santa Coloma) provocà l'alçament del país, una revolta social. Aquesta revolta catalana, segons indica Codina, fou dirigida pels pagesos i jornalers del delta del Llobregat:

«*a*) El cabdill popular de la revolta del dia de Corpus del 1640 a Barcelona fou Rafael Goday, un pagès d'El Prat, escàpol de la presó on esperava el compliment de la seva condemna de mort per delictes anteriors.

b) Els segadors que intervingueren en la mort

del virrei foren, almenys en part, treballadors que es trobaven a les feines de la collita al Delta.

c) Els excessos incendiaris dels revolucionaris a la ciutat resultaren continguts per una dotzena de pagesos de L'Hospitalet, El Prat i Sant Boi, que tanmateix eren escàpols de la justícia.»[20]

La reacció del nostre terme davant la situació va ser·

— Controlar la quantitat d'armes en possessió de particulars i armar el poble.
— Formar una companyia de soldats, on el paper de capità recaigué en Josep Modolell, el d'alferes, en Miquel Oliver; i el de sergent, en Joan Duran.

El dia 26 de gener de 1641, va tenir lloc a la Marina de Port i l'Hospitalet la batalla de Montjuïc, on catalans i francesos van lluitar i les tropes reials castellanes es van retirar

Uns nous atacs van suposar que el dia 10 d'abril de 1651 la vila es tanqués i els caps dels carrers fossin fermats perquè no poguessin entrar els forasters; però fora de la vila hi havia la casa d'en Jaume Vogal per atendre els atacats.

Hem de recordar que els esdeveniments de la Fronda van suposar una debilitació militar dels francesos al Principat, i això va implicar que a l'inici de 1651 França comencés a perdre posicions a Catalunya. A la tardor d'aquest any es va formalitzar el setge.

L'Hospitalet i Sants van ser escollits quarters generals del assetjadors. A l'hivern, les forces de La Motte van arribar per ajudar Barcelona i es van instal lar a Sant Boi. L'Hospitalet es trobava dins la línia de foc, però no va durar gaire, perquè la situació del quarter es va canviar per la Marina de Port.

Amb la capitulació de Barcelona (octubre de 1652) davant Felip IV va finalitzar la guerra de secessió, i Catalunya va conservar el règim constitucional i també les institucions; així va acabar la revolta dels catalans, però no la guerra, ja que no es pot considerar com a finalitzada fins al Tractat dels Pirineus (1659), amb l'annexió del Rosselló a França.

Pocs anys després, un altre conflicte internacional, el Setge de Barcelona, repercutirà globalment sobre tota la població de l'Hospitalet. La guerra entre Lluís XIV de França i la Lliga dels Habsburg va arribar al Principat. Barcelona estava assetjada l'any 1697 pels francesos. Es diu que l'aportació d'un «invent» d'un hospitalenc, Lluís Noves, fou important en el desenllaç; aquest nou instrument de guerra era semblant a un trabuc de fusta i el seu tir era de més llarga distància. Noves va ser premiat per «aturar l'atac i causar gran dany a l'enemic», donant-li el lloc d'encarregat de la llanterna del moll.

A més d'aquests esdeveniments, en els quals participa la major part de la comunitat, es donen també altercats de diversa gravetat, realitzats a títol personal o per petits grups incontrolats: violacions, xenofòbia, difamacions, batusses, baralles, incendis, robatoris i fins i tot homicidis. Aquests fets ens fan pensar en una societat en la qual la violència forma part de la vida quotidiana, determinada pel context en què es desenvolupa. Encara que alguns incidents fossin molt greus, les penes que s'imposaven, en general, no eren molt dures, atesa la identitat dels implicats. Jaume Codina ha seguit aquests casos i ens els ha fet conèixer a *Pagesos de Provençana*.

Un dels exemples d'aquesta alteració social de caràcter local es pot centrar en la figura d'un pagès propietari de mas i terres anomenat Jaume Duran, que va ser condemnat per assassí i lladre de corrals i de bestiar A partir d'una baralla amb Francesc Puig, es va segellar entre ells una enemistat mortal, i es pot parlar de dues colles de bandolers, la d'en Duran i la dels germans Puig (Francesc i Antoni). En dos anys sabem que hi va haver cinc homicidis.

Tenim notícia també que Francesc Puig i Joan Pau Bogal van robar els diners que portava en Bosch després de bolcar-li la carreta.

El mes d'octubre de 1611, uns lladres van foradar la teulada de la casa que tenien els arrendataris del trentè a l'Hospitalet, i es van endur 15 quarteres de blat i 10 de civada. En va ser acusat Jaume Duran, davant el veguer de Barcelona.

De casos de xenofòbia, en trobem a la processó del Corpus de 1683, en la qual es van produir altercats; hi van haver d'intervenir les autoritats eclesiàstiques per posar fi a les baralles començades pels fills de la parròquia davant els membres de la confraria de Sant Roc, tots ells forasters i que acostumaven a anar al cantó dret de la processó, la qual cosa els naturals de l'Hospitalet volien canviar

La gent anava armada normalment, i trobem molts casos de violència armada, com per exemple el que es va produir el 1676, quan el fill d'en Guinart intentà disparar al masover però li va fallar el tret. Dies més tard, és buscat i denunciat al veguer; aquest només li imposa una multa de 22 lliures. Un altre cas és el que es va produir el 1686 amb motiu de les noces de la filla del masover a la masia-torre del governador de Catalunya. Els incidents van ser provocats pel fuster de la vila, Pere

Guimerà, el qual volia entrar a la masia forçant la porta amb una barra, atès que no el volien obrir. En l'intent, el fuster va ferir algú que passava en aquell moment i van començar a barallar-se. La gent que assistia al casament hi va haver d'intervenir per separar-los i el fuster va començar a disparar contra ells, i hi hagué algun ferit. En Pere Guimerà va ser denunciat i buscat pels testimonis. Mesos més tard és perdonat públicament pels familiars de la víctima ferida durant els incidents, i un any més tard s'acull al perdó i ofereix desterrar-se per un any i pagar 10 lliures de remissió al rei.

Les autoritats de la vila no restaven al marge d'aquests fets, sinó que, en alguns moments, eren ells mateixos els protagonistes dels incidents, com en el cas d'en Josep Martí, sagramental del municipi a les darreries del segle XVII, el qual era de personalitat força violenta i molt afeccionat a la beguda. El sagramental va ser denunciat i empresonat pels abusos de poder que feia i es va veure obligat a renunciar al seu càrrec públic.

També les autoritats eclesiàstiques participaven d'aquesta violència, com el vicari que volia fer fora a la força, sense deixar passar el temps reglamentari, el masover de Sants.

Durant els anys de 1700 a 1714, l'Hospitalet patirà les conseqüències de la Guerra de Successió al tron espanyol. Mort Carles II sense fills, es disputaran el tron els pretendents d'Àustria i França, com a resultat, el poble serà saquejat successivament. Les tropes es van fer amb les collites, elements i objectes dels habitatges i les cases van quedar «inhabilitades, despoblades i desartades».[21] Una altra conseqüència de la guerra seran les destruccions i devastacions sofertes a tota la localitat. D'altra banda, l'Hospitalet i tot el delta del Llobregat seran els principals proveïdors d'alguns productes i serveis destinats a les tropes acantonades a Barcelona.

Un fet important va ser l'acord secret anomenat «Conveni de l'Hospitalet», que fou signat el 22 de juny de 1713 en una casa senyorial del carrer Xipreret. Els protagonistes de l'acte foren el Comte de Königsegg, representant del lloctinent Starhemberg de les forces de Carles III, i el marquès de Ceva Grimaldi, representant del duc de Populi de l'exèrcit de Felip V El conveni fixava la manera d'evacuar de Catalunya, Mallorca i Eivissa els exèrcits austriacistes, tal com s'havia establert en el Tractat d'Utrecht (11 d'abril de 1713), i també el lliurament de Barcelona o de Tarragona a les tropes borbòniques (finalment fou Tarragona la ciutat cedida a Felip V).

Notes

1. GOUBERT, Pierre, *Une richesse historique en cours d'explotation, les registres paroissaux*. Annales. ESC. IX, 1954, p. 83-93.
2. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807* Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987 Vol. 2, p. 16.
3. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807* Vol. 2, pp. 102-130.
4. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807* Vol. 2, p. 223.
5. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807*. Vol. 3, p. 357
6. ADB. Registre Comú. 1579-1587, f. llv
7 AHPB. Manual 18. 1547-48. Any 1547, 4 de desembre. Not. Jeroni Mollet. *Repertorium*, 19. Any 1548, 3 de febrer Not. Jeroni Mollet.
8. AHCB. *Judicial, X-11*. Any 1505, 19 d'abril.
9. AHCB. *Judicial, X-11* Any 1513, 10 de juliol.
10. CODINA, Jaume, *El Delta de Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles XVI al XX*. Ariel. Hores de Catalunya. Barcelona, 1971, p. 162.
11. MORENO, Xavier, *Aproximació a l'estructura de la propietat agrària a l'Hospitalet de Llobregat l'any 1737* Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, l'Hospitalet de Llobregat 24-25, maig 1986. Centre d'Estudis de l'Hospitalet, p. 7
12. PÉREZ MOLINA, Isabel, *L'agricultura a l'Hospitalet el 1718*. Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, l'Hospitalet, p. 2.
13. MORENO, Julià, *Aproximació a l'estructura de la propietat agrària a l'Hospitalet de Llobregat l'any 1737*, p. 5.
14. *Cadastre*, l'Hospitalet 1718.
15. SLICHER VAN BATH, B. H., *Història agrària d'Europa Occidental*. Ed. Península. Barcelona, 1978, pp. 262-265.
16. CODINA, Jaume, *El Delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida des del segle XVI al XIX*, p. 234.
17 *CAIXA de Bans, edictes, cèdules reials, etc.., 1784-1794*. AL'H (AH) de l'Hospitalet.
18. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807*, p. 393.
19. CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana 987-1807* Vol. I, pp. 523-530.
20. CODINA, Jaume, *El Delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles XVI al XX*, pp. 162-163.
21. ADB. *Processos, 1723*. Sebastià Subirà cª Josep Carreres. Citat per CODINA, Jaume, *Els pagesos de Provençana, 984-1807* Vol. 2, p. 546.